

Jean-Denis G.G. Lepage, *Vauban and the French Military under Louis XIV: An Illustrated History of Fortifications and Strategies*, North Carolina and London: McFarland, 2009, viii+292 s.

Hakan Yazar*

Fransız tarihçi Jean - Denis Lepage, askeri tarih alanında çok sayıda eser kaleme almıştır. Lepage, uzun yıllar süren araştırmalarının ve konu hakkındaki birikiminin sonucunda ünlü Fransız askeri mühendis Sebastian Le Preste de Vauban ile XIV. Louis Dönemi Fransa askeriyesi ve askeri mimarisi hakkındaki kitabını 2009 yılında neşretmiştir.

XIV. Louis, 1643-1715 yılları arasında 72 yıl Fransa tahtına oturmuş ve tarihe Fransa tahtında en uzun süre kalmış kral olarak geçmiştir. XIV. Louis döneminde Fransa; edebiyat, sanat, resim ve heykel gibi pek çok alanda sanatçıları himaye ediyordu ve bunun sonucunda söz konusu alanlarda parlak eserler üretilmişti. XIV. Louis'in şahsi himayesi sivil ve askeri mimariyi de kapsamaktaydı. Bunun sonucunda başta Paris olmak üzere tüm Fransa'da çok sayıda saray, bahçe, çeşitli anıtsal yapılar ve devlet binaları inşa edilmiştir. Ayrıca XIV. Louis'in saltanat yılları, Vauban'ın şahsıyla özdeşleşen klasik Fransız kale tahkimatlarının inşa edildiği bir dönem olmuştur.

Denis Lepage, kitabın yazılış amacını Vauban'ın, kralın sadık bir hizmetkârı, büyük bir askeri stratejist, yetenekli bir savaş adamı, askeri mühendis, ekonomist, barış taraftarı bir hümanist, erken ansiklopedik ve seçkin bir politikacı olarak açık bir tasvirini yapmak olarak izah etmektedir. Yazar, bunlara ilave olarak XIV. Louis dönemi kalelerinin bir tasvirini yaparak Vauban'ın yaptığı işlerden günümüze nelerin ulaştığını vurgulamak istediğini belirtmektedir.

Denis Lepage'ın Vauban biyografisi altı ana bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın birinci bölümü; XIV. Louis'in Saltanatı ve Vauban'ın Erken Yaşamı ile Kariyeri'ne odaklanmaktadır ve tipik bir biyografi çalışmasının özelliklerini göstermektedir (The Reign of Louis XIV and Vauban's Life and Career s.5-29). Vauban'ın eğitimi, askerlik hizmetine girişi, yapmış olduğu görevlerin kısa bir listesi, mareşalliğe terfii ve 1707 yılında ölümüne kadarki hayatının kısa bir özeti niteliğinde olan bu bölüm, Kral XIV. Louis'in 1715 yılında yalnız bir adam olarak ölümüyle son bulmaktadır. Yazar bu bölümün sonunda XIV. Louis'in ölümünün Fransa için bir çöküş olmadığını; Fransa'nın bu tarihte siyasi ve kültürel olarak Avrupa'da hegemon bir güç olduğuna dikkat çekmektedir.

Lepage, geleceğin Fransa mareşali ve her zaman kralın sadık bir hizmetkârı olacak olan Vauban'ın askerlik hizmetinin kral karşıtı Fronde ordusunda başladığına dikkat çekmektedir. 1648-1653 yılları arasında süren Fronde İsyanı veya İç Savaşı'nın başlaması ile birlikte XIV. Louis, Paris'i ters ederek yaklaşık 4 yıl ülkenin çeşitli bölgelerinde kendisine sadık az sayıdaki adamı ile isyancılarla mücadele etmiştir. Vauban'ın söz konusu isyana nasıl katıldığına dair kesin bir bilgi olmadığına değinen yazar, Vauban'ın 1653 baharında kraliyet devriyesine yakalanarak teslim olmak zorunda kaldığını ifade etmiştir. Dönemin Fransız Başbakanı Mazarin, bu genç ve cesur isyancıyı kralın hizmetine girmeye ikna etmiş ve böylece Vauban'ın resmi askerlik görevi başlamıştır.

* Araş. Gör., Çorum Hitit Üniversitesi, Tarih Bölümü.

Vauban, askerlik hizmetine girdikten kısa süre sonra Şövalye Louis-Nicolas de Clerville'in dikkatini çekmiş ve onunla birlikte iç savaşta zarar gören kalelerin tadilatını yapmıştır. 1654 yılında Clerville'in asistanı olan Vauban, kısa süre sonra mühendisliğe terfi etmiştir. Yazar, çalışmasının bu bölümünde Vauban'ın Kraliyet Mühendisliğine atanmasının ardından yapmış olduğu çeşitli kale onarımlarının planlarını ve bazı çizimlerini vermektedir. Yazar, Vauban'ın Fransa'da pek çok bölgeye keşif ve teftiş gezisinde bulunduğu dikkat çekmekte ve Vauban'ın inşa ve tamir ettiği kaleleri bir plan dâhilinde tasarladığını vurgulamaktadır. Yazar ayrıca Vauban'ın yaptığı keşif gezilerinin rotalarını harita üzerinde göstermektedir.

Çalışmanın ikinci bölümü (Artillery and Engineering Corps s.30-41) topçuluk üzerine odaklanmaktadır. Denis Lepage, barut ve ateşli silahların Avrupa'daki kullanımı hakkında kısa bir giriş yaptıktan sonra söz konusu silahların gelişiminin ve kuşatmalarda kullanılmasının kale inşa tekniklerini değiştirdiğinden söz etmektedir. Nitekim Vauban'ın modernize ettiği kaleler de bu yeni tekniğe uygun olarak inşa edilmekteydi. Yazar, çalışmanın bu bölümünde Vauban ve General Pierre Surirer gibi önemli kişilerin Fransız topçuluğunda yapmış olduğu reformları incelemekte ve bahsi geçen isimleri birer "savaşçı asker"den çok "uzman" olarak nitelendirmektedir. Yazar, bu bölümde top, havan ve tüfeklerin çalışmaya konu olan dönemdeki genel özellikleri, çalışma prensipleri ile bazı teknik özelliklerinden bahsetmektedir. Buna ilave olarak, Vauban'ın özellikle topçulukta geliştirdiği yeni atış tekniklerinden ve bahsi geçen silahların kalelerin savunmasında ve meydan savaşlarındaki kullanımların farklılıklarına değinmektedir. Denis Lepage, ordunun ayrılmaz bir parçası olan mühendis kıtası (Engineering Corps) ile ilgili olarak; söz konusu grubun eskiden daha sivil bir yapıda olduğunu ancak 1659 yılında İstihkamlar Genel Komiserliği'nin (*commissaire général des fortifications*) kurulmasının ardından mühendislerin askeri konulardaki uzmanlığının arttığını ifade etmektedir. Yazar ayrıca, mühendislerin asıl işleri ordunun ikmal için köprü inşası, kalelerin ve diğer savunma yapılarının tahkim edilmesi gibi şeyler olduğunu, fakat aynı zamanda bunların ihtiyaç duyulduğunda savaşta aktif rol alabilecek strateji, taktik, topçuluk ve diğer askeri konularda yeterli bilgi sahibi kimseler olduğu üzerinde durmaktadır.

XIV. Louis, savaş stratejisi olarak kanlı ve sonucu belirsiz meydan muharebelerinden ziyade daha kolay kontrol edilebilir kuşatma savaşlarını tercih etmekteydi. Açık alanda kazanılan büyük bir zafer bile iyi savunması olan surla çevrili şehirleri teslim olmaya zorlayamıyordu. Bunun yanı sıra kuşatma, ihtişamlı bir zaferle sona eren prestijli bir olayı temsil etmekteydi. Bu nedenle XIV. Louis, ailesi ve devletin önde gelen yöneticileri ile birlikte kuşatmalara katılıyordu. Vauban'ın 53 büyük kuşatmasının 20'sine Kral bizzat katılmıştı. Dolayısıyla yazar, çalışmanın üçüncü bölümünü Kuşatma Savaşları'na (Siege Warfare s.42-58) ayırarak kuşatma savaşlarının stratejilerini, askeri coğrafyayı ve dönemin büyük meydan muharebelerinin kuşatmalarla ilişkilerini incelemektedir.

17. yüzyıl ortalarına gelindiğinde kale surlarının inşası bir "bilim" halini almıştı. Kaleler, düşman ateşinin surlar üzerinde daha geniş bir yüzeye çarparak,

topçu atışının kaleye vereceği hasarı minimize edecek matematiksel hesaplamalara göre inşa ediliyordu. Ayrıca kalenin etrafındaki açık alanlar da kalenin savunmasını kolaylaştıracak şekilde tasarlanıyordu. Bu yüzden kuşatmaların da “bilimsel” olması gerekiyordu. Vauban ve kuşatma mühendisleri, klasik kuşatma tekniklerinde bazı değişiklikler yapmışlardı ve Fransız ordusu kuşatmalarını bu yeni taktiklere göre yapmaktaydı. Yazar, “Vauban tarafından kuşatılmış bir şehir, fethedilmiş bir şehirdir.” şeklindeki bir atasözüne atıfta bulunarak Vauban’ın kuşatmalardaki psikolojik üstünlüğüne dikkat çekmektedir. Yazar bu bölümde ayrıca Vauban’ın yaklaşık 40 yıllık askeri kariyerinde yapmış olduğu 50 civarındaki kuşatma üzerine çeşitli teorik kitaplar kaleme aldığına değinmiştir. Vauban, söz konusu eserlerinde kuşatmalarda blokaj, siper kazımı, tüfek ve topçu bataryalarının yerleştirileceği paraleller ile lağımcıların kale duvarında gedik açmak için yapacağı görevler gibi çeşitli konulara odaklanmaktadır. Yazar, Vauban’ın kuşatma taktiklerinin artıları ve eksilerini mukayese ettikten sonra, askeri kariyerinde Vauban’ın bizzat yönettiği kuşatmaların bir listesini sunmaktadır.

Ateşli silahların savaş alanında etkin şekilde kullanılmaya başlaması ve özellikle topların surları yıkabilecek güce ulaşmasının ardından İtalyan tarzı tahkimatlar Avrupa’daki kalelerin inşasında yaygın olarak kullanılır hale gelmiştir. Bu tarza göre kalelere yıldız şeklinde kale burçları eklenmekte veya kale doğrudan bu şekilde inşa edilmekteydi. Yıldız şeklindeki burçlar; topların kale duvarına doğrudan vuruş yapabileceği alanları dikeyden çaprazla dönüştürerek; surların kuşatmayı minimum hasarla atlatmasına yardımcı olmaktaydı. Bunun yanı sıra ateşli silahların kale savunmasında da önemli bir rolü bulunmaktaydı. Bahsi geçen yıldız şekilli İtalyan kaleleri; topların ve tüfekli askerlerin kuşatma altındayken atış yapabilecekleri alan ve açığı sağlayarak kalenin savunmasını üst düzeye çıkarmaktaydı. Denis Lepage, 16. yüzyıldan başlayarak çeşitli yıldız şekilli kalelerin planlarını ve burçların savunmadaki işlevlerine dair bazı çizimleri, çalışmanın dördüncü bölümünde (Vauban’ın Tabyalı Tahkimatları / Vauban’s Bastioned Fortifications s.59-140) okuyucunun dikkatine sunmaktadır. Lepage, 16. yüzyılda İtalyan askeri mühendislerinin tüm Avrupa’da kale inşası konusunda bir tekellerinin olduğunu ancak yüzyılın sonundan başlayarak bu monopolinin yavaş yavaş kırılarak her ülkede ulusal mühendislerin ortaya çıktığını ifade etmektedir. Yazar burada, askeri mühendis olarak Fransa hizmetinde çalışan Vauban’ın öncülleri, faaliyetleri ve inşa ettikleri savunma yapılarındaki değişikliklere değinerek Vauban dönemine kadarki askeri yapıların değişimini kısaca özetlemektedir. Ardından da Vauban tarafından inşa edilen kale burçlarının özelliklerini tanıtmakta ve çok sayıda çizimle bahsi geçen burçların, sivil ve askeri yapıların kalenin savunmasındaki işlevlerini açıklamaktadır. Yazar, inşa edilecek kale burçlarının matematiksel ve geometrik hesaplarla yapıldığını, ancak coğrafya ve bölgesel şartların ne tür burçların inşa edileceğini belirlediğine dikkat çekmektedir.

Denis Lepage, yıldız şeklinde burçlu kale tahkimatlarının savunma yönünden çok güçlü olduğunu belirtmekle birlikte bu tarz tahkimatların en büyük dezavantajının yüksek derecede maliyeti olduğuna dikkat çekmektedir. Ortaçağlarda her şehir ve kasaba kendi surlarını ve kulelerini inşa edebilirken, yeni

tarz kaleleri kralın maddi ve teknik desteği olmadan inşa edebilmek ve modern pahalı silahlarla donatabilmek neredeyse imkânsızdı. Bu durum, askeri mimarinin standardizasyonunun sağlanmasına olumlu etki etmenin yanı sıra kralın merkezi otoritesini artırması açısından da önem taşımaktadır.

Yazar, çalışmanın beşinci bölümünde (France Fortified by Vauban / Vauban Tarafından Tahkim Edilen Fransa s.141-273) Vauban'ın inşa veya tamir ettiği kalelerin uzun bir listesini verdikten sonra, söz konusu kalelerin kısa bir tarihçesi ile Vauban'ın bu kalelere yaptığı eklemelerin neler olduğuna değinmektedir. Söz konusu kalelerin birer planının veya çiziminin okuyucunun dikkatine sunulması, bu bölümü görsel açıdan zenginleştirmenin yanı sıra XIV. Louis dönemi Fransız kalelerinin genel görünümü ve mukayesesini yapmayı mümkün kılmaktadır.

Hayatı askeri kamplar, savaş alanları ve kaleler çevresinde geçse de Vauban; zekâsı, entelektüel zevkleri ve merakı ile sıradan bir askerden çok daha fazlasıydı. Yapmış olduğu gezilerde Fransız halkı ile yakın temaslar kurarak şikâyetlerini dinlemiş, bunları not ederek hem ilgili makamlara bildirmiş hem de Fransız toplumu hakkında sosyolojik tespitlerde bulunmuştur. Vauban, düşüncelerini ve hayat deneyimlerini çok sayıda kitap olarak yayımlamıştır. Bunları, hayatının sonlarında yeniden gruplandırarak ironik bir şekilde *Oisivetés (Aylaklık)* adıyla bir araya getirmiştir. Denis Lepage, çalışmanın Altıncı Bölüm'ünde (Vauban's Oisivetés s.274-281) Vauban'ın söz konusu eseri hakkında detaylı bilgi vermiştir. Tam adı: *Oisivetés de Monsieur de Vauban ou Ramas de plusieurs mémoires de sa façon sur différents sujets (Mösyö Vauban'ın Aylaklığı veya Boş Zaman Uğraşları: Farklı Konularda Çeşitli Tezlerin Derlemesi)* olan eser 12 ciltten oluşmaktadır. Vauban'ın başyapıtındaki başlıca konular arasında din, devlet yönetimi, askeri konular (kuşatma savaşları, kale inşaatı, kalelerin savunması, piyadeler, siperler ve benzeri askerlikle ilgili işler), sömürgeler, denizcilik, vergilendirme- mali yönetim, tarım ve doğal kaynaklar gibi çeşitli konular yer almaktadır.

Denis Lepage, çalışmanın sonuç bölümünde (Conclusion s.282-286) Vauban'ın XIV. Louis döneminin en bilinen mühendisi olduğunu ifade etmekte; Vauban'ın ardılı Fransız mühendisler ve askeri mimarları büyük ölçüde etkilediğini ve ortaya koyduğu kale inşa tekniğinin 19. yüzyılın son çeyreğine kadar çok az değişerek yürürlükte kaldığını vurgulamaktadır. Bunlara ilave olarak Vauban'ın ününün sadece Fransa sınırları içerisinde kalmayıp tüm Avrupa'ya ulaştığını ve hakkında çok sayıda kitap yazılmasının yanı sıra Vauban'ı taklit eden çok sayıda kale inşa edildiğini dile getirmektedir.

Jean - Denis Lepage'ın Fransız askeri mimar ve mareşali Vauban hakkında kaleme almış olduğu kitabı, iyi bir biyografi çalışmasının nasıl olması gerektiğinin bir örneği niteliğindedir. Bunun yanı sıra, başta Fransa olmak üzere Avrupa'daki kalelerin inşası ve ilgili dönemdeki kuşatma teknikleri ile askeriye hakkında vermiş olduğu detaylı bilgilerle incelenmeye değer bir çalışmadır. Lepage'ın eseri, sadece kaleler ve askeri tarih gibi konularda çalışan araştırmacıların değil, bir Avrupalı entelektüelin hayatını merak eden herkesin ilgi duyacağı bir kitap olarak dikkat çekmektedir.